

### Lakivaliokunnan mietintö n:o 2 hallituksen esityksen johdosta laiksi perintökaaren muuttamisesta

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 28 päivältä lokakuuta 1980 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 149 (1980 vp.). Valiokunta on samassa yhteydessä käsitellyt sen valmisteltavaksi 12 päivänä kesäkuuta 1979 lähetetyn ed. Karhuvaaran ym. toivomusaloitteen n:o 50 (1979 vp.) perintökaaren muuttamisesta leskien asumisoikeuden turvaamiseksi.

Valiokunta on eduskunnan päätöksen mukaisesti hankkinut hallituksen esityksistä perustuslakivaliokunnan sekä maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnot, jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet

kuultavina lainsäädäntöjohtaja Leif Sevón oikeusministeriöstä, ylijohtaja Jukka Tammi valtiovarainministeriöstä, ylijohtaja Jorma Kallio maa- ja metsätalousministeriöstä, esittelijä Markku Sorvari sosiaali- ja terveysministeriöstä, hovioikeudenneuvos Björn Arlander Helsingin hovioikeudesta, kihlakunnantuomari Rai Muttilainen Pirkkalan tuomiokunnasta, professori Aulis Aarnio Suomen Akatemiasta, professori Viljo Ryynänen Helsingin yliopistosta, suunnittelija Pirkko Kiviäho Tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta, asianajaja Pekka Santala Suomen Asianajajaliitosta sekä puheenjohtaja Heikki Haavisto, varatuomari Bruno Mattila ja maa- ja metsätaloustieteiden tohtori Markku Nevala Maataloustuottajain Keskusliitto ry:stä.

### LAKIEHDOTUS JA ALOITE

Hallituksen esityksen tavoitteena on perhe- ja elämäntilanteiden toimeentulomahdollisuuksien turvaaminen sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Tätä varten perintökaareen ehdotetaan otettavaksi uusi 25 luku ”Jäämistöön kuuluvan maatilän jakamisesta”, jonka mukaan kuolinpesän osakas, jolla on riittävät edellytykset menestyä maatalouselinkeinon harjoittajana, voisi saada maatilän perinnönjaossa omistukseensa tarvit-

taessa muille osakkaille maksettavaa kohtuullista korvausta vastaan.

Toivomusaloitteessa n:o 50 (1979 vp.) ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin perintökaaren osittaiseksi muuttamiseksi siten, että lesken oikeus asua puolisoiden yhteisessä kodissa turvataan silloin, kun asunto muodostaa oleellisen osan perheen varallisuudesta.

### YLEISPERUSTELUT

Hallituksen esitys pohjautuu vuonna 1975 mietintönsä valmiiksi saaneen perintöoikeuskomitean valmistelutyöhön. Perintöoikeuskomitean mietinnössä ehdotettiin paitsi nyt puheena olevan maatilaperimyksen järjestämistä myös muita huomattavia muutoksia, esimerkiksi eloonjääneen puolison aseman turvaamista, laki-

osasäännösten tarkistamista sekä avustus- ja hyvityssäännösten täydentämistä. Näiden ainakin osittain toisiinsa liittyvien muutosten valmistelu on jatkunut oikeusministeriön työryhmissä kahteen osaan jakautuneena seurauksin, että maatilaperimystä koskeva esitys on annettu eduskunnalle vuoden 1980 valtiopäivillä ja

lesken asemaa, lakiosaa ja avustuksia koskeva ehdotus on parhaillaan laintarkastuskunnassa lausunnolla.

Hallituksen esityksen pohjana olevissa perintöoikeuskomitean tutkimuksissa havaittiin, että suurin osa elinkelpoisista maataloista siirtyy viljelyä jatkavalle perilliselle jo perittävän elinaikana. Tällaisten luovutusten hinta on useimmiten ollut noin 60 prosenttia tilan käyvästä arvosta.

Jollei tilaa ole luovutettu perittävän eläessä, maatila kuuluu jaettavaan perintöön. Perinnönjakoa koskevan pääsäännön mukaan jokaisen perillisen on jaossa saatava osa kaikenlaatuudesta omaisuudesta. Jos perintöön sisältyy maatila, tämä on näin ollen jaettava tasan kaikkien osakkaiden kesken. Perinnönjaossa tilan osalleen haluava perillinen voi tämän vuoksi saada tilan itselleen vain muiden perillisten suostumuksella ja maksamalla muille vapaan myyntihinnan (tilan käyvän hinnan) perusteella lasketun korvauksen. Kun tiedetään, että maaseutuoloissa kuolemanvarainen oikeustoimi tai tilan luovutus on saattanut jäädä tekemättä vain lain tuntemattomuudesta tai muusta tällaisesta syystä, ei oikeudellinen tilanne ole täysin tyydyttävä.

Hallituksen esityksen keskeinen tavoite on saattaa perinnönjakoon osallinen tilanpidonjatkaja samaan asemaan kuin tyypillinen tilanjatkaja, jolle perittävä on elinaikanaan luovuttanut tilan käypää alemmasta hinnasta. Tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetaan sellaista jäämistöön kuuluvan tilan arvostusta koskevaa säännöstä, jonka mukaan tila otettaisiin jaossa huomioon alempaan arvoon kuin sen myyntiarvo muutoin on. Ehdotuksella sovitellaan yhteen jäämistöoikeudellisen tasajaon periaatetta ja tiettyjä elinkeinopoliittisia näkökohtia.

Hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus on luonteeltaan subsidiäärinen (toissijainen) säännöstö, jota sovellettaisiin vain, jollei perittävä ole luovuttanut tilaa elinaikanaan, jollei perittävä ole määrännyt tilasta testamentilla ja jolleivät perilliset sovi muunlaisesta jaosta. Lakiehdotus ei syrjäytä niitä säännöksiä, jotka turvaavat perillisen oikeuden avustukseen perintökaaren 8 luvun mukaan. Perillisillä on myös käytettävissään perintökaaren mukaiset oikeussuojakeinot heidän katsoessaan, että perinnönjaossa on tapahtunut virhe.

Saamansa selvityksen ja hallituksen esityksen perusteluista ilmenevän perusteella valiokunta pitää hallituksen esitystä yleisiltä tavoit-

teiltaan ja periaatteiltaan tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä hallituksen esityksen pohjalta ehdottaen useita asiasisältöä koskevia, lakitekniisiä ja kielellisiä tarkistuksia. Asiaa käsitellessään ja muutoksia harkitessaan valiokunta on erityisesti pitänyt silmällä pesänosakkaiden yhdenvertaisuusperiaatetta.

Valiokunta on todennut, että ehdotetut säännökset saattavat eräissä tapauksissa johtaa lakiosan kaventumiseen. Tällainen tilanne syntyisi muun muassa aina silloin, kun jäämistö sisältää vain yhden tilan eikä muuta omaisuutta. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lakiosa säilyy jokaisen perillisen vähimmäisturvana, jota ei ehdotetulla uudella säännöstöllä saa vähentää. Tämän vuoksi valiokunta yksityiskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevällä tavalla ehdottaa lakiosan suoja säännöksen sisällyttämistä lakiin.

Käsiteltävänä oleva lakiehdotus perustuu sille periaatteelle, että vain yksi tilanpidonjatkaja tulee kysymykseen. Hallituksen esityksessä ei ole lainkaan pohdittu, voitaisiinko joillakin edellytyksillä hyväksyä esimerkiksi kaksi tilanpidonjatkajaa. Tämän johdosta valiokunta toteaa seuraavaa:

— Jos jäämistöön sisältyy useampi elinkelpoinen tila, jokaista tilaa voidaan haluttaessa käsitellä erillisenä ja näin antaa useammalle soveliaalle tilanpidonjatkajalle mahdollisuus maatalouden harjoittamiseen.

— Jos jäämistöön kuuluu sellainen elinkeinollinen tilakokonaisuus, josta on mahdollista halkomalla tai lohkomalla muodostaa kaksi taikka useampia elinkelpoisia maatiloja, tämä tulee lainsäädännöksellä tehdä mahdolliseksi. Valiokunta ehdottaakin tätä koskevan säännöksen lisäämistä lakiin.

— Voimassaoleva lainsäädäntömme, vuodelta 1958 oleva laki eräistä yhteisöomistussuhteista sallii myös kiinteistön yhteisöomistuksen. Tämän vuoksi valiokunta on harkinnut mahdollisuuksia perustaa tilalle yhteisöomistussuhde kahden tai useamman osakkaan kesken. Yhteisöomistusta edellyttäisi käytönjako- ja hallinnanjakosäännöksiä. Lisäksi tarvittaisiin erityisiä purkusäännöksiä riidan varalta. Käytännössä tällaiset yhteisöomistussuhteet ovat osoittautuneet hankaliksi. Näin ollen valiokunta ei ainakaan tässä vaiheessa pidä yhteisöomistuksen perustamista tarkoituksenmukaisena ratkaisuna vaan yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa esitettyyn toivomukseen, että hallitus seuraisi täs-

sä suhteessa tilanteen kehitystä ja ryhtyisi tarvittaessa sellaisiin toimenpiteisiin, joihin saadut kokemukset antavat aihetta.

Hallituksen esityksessä ei ole myöskään riittävästi otettu huomioon mahdollisuutta, että jäämistöön kuuluvalla maatilalla saattaa olla useampia vakinaisesti asuvia ja sen viljelyyn osallistuvia riittävät edellytykset omaavia osakkaita. Tilanteen ratkaisu pelkällä arvontasäännöksellä ei ole valiokunnan mielestä tyydyttävä. Jos tilaa ei voida jakaa, tulisi niille osakkaille, jotka joutuvat muuttamaan pois tilalta, voida korvata heidän tekemänsä työn arvo. Tätä varten perintökaareen olisi välttämättä sisällytettävä uusi hyvityssäännös. Koska tällaisen säännöksen lisääminen nyt puheena olevaan lakiehdotukseen on osoittautunut lakiteknisesti monimutkaiseksi ja kun ehdotus yleisluontoisesta hyvityssäännöksestä sisältyy laintarkastuskunnassa lausunnolla olevaan perintökaaren muutosehdotukseen, valiokunta tässä yhteydessä kiirehti hyvityssäännöksen sisältävän esityksen saamista eduskuntaan. Mikäli hyvityssäännöstä ei voida saattaa voimaan samanaikaisesti tämän lain kanssa, on säännöksen soveltaminen esitettävä taannehtivaksi siten, että sitä voidaan tarvittaessa soveltaa kaikkiin perintökaaren 25 luvun nojalla toimitettuihin perinnönjakoihin.

Valiokunta on tässä yhteydessä kiinnittänyt huomiota maaseudun väestörakenteen yksipuolisuuteen ja vinoutuneisuuteen — miesvaltaisuuteen ja emännättömien tilojen suureen mää-

rään. Tähän lienee osaltaan vaikuttanut poikien suosiminen tilanperimyksessä, mikä on ollut voimassaolevaa oikeutta aina vuoden 1965 loppuun saakka. Hallituksen esityksen tavoitetta, maatalouden ja perheviljelmien jatkuvuuden turvaamista, voidaan edistää maaseudun väestön ikä- ja sukupuolirakenteen tasapainottamisella. Kun tähän voidaan vaikuttaa muun muassa suomalla työille ja pojille yhtäläiset mahdollisuudet periä maatila ja jäädä maatalouden ammattiin, valiokunta tähdentää kuolinpesän osakkaiden sukupuolesta riippumatonta yhtäläistä oikeutta saada maatila perinnökseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että lakia käytännön tilanteisiin soveltavat henkilöt eivät toimi perinteisen tavan mukaan, vaan nimenomaan tiedostavat myös sukupuolten välisen tasa-arvoisuuden vaatimuksen.

Valiokunta on useammassa yhteydessä tätä asiaa käsitellessään todennut, että edellä mainittu laintarkastuskunnassa lausunnolla oleva, lesken aseman turvaamista, lakiosaa ja avustuksia koskeva perintökaaren muutosehdotus olisi kiireellisesti saatava hyväksytyksi ja voimaan, mikäli mahdollista, samanaikaisesti puheena olevan hallituksen esityksen kanssa. Samalla valiokunta toteaa perintöoikeuden yhdenvertaisuusperiaatteeseen viitaten, että myös muussa elinkeinotoiminnassa kuin maataloudessa tapahtuvan sukupolvenvaihdoksen helpottamista koskevien säännösten tarpeellisuus olisi pikaisesti selvitettävä.

## YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

### 23 luku

#### *Perinnönjaosta*

8 §. Valiokunnalla ei ole huomauttamista säännöksen suhteen. Tässä yhteydessä valiokunta kuitenkin korostaa, että ehdotettu uusi lainsäädäntö, perintökaaren 25 luku, tulee ymmärrettäväksi ainoastaan kun se luetaan tämän pykälän yhteydessä. Tämän pykälän avulla ehdotettu säännöskokonaisuus liittyy muuhun perintölainsäädäntöön. Tämä tarkoittaa lähinnä kahta asiaa. Uudessa 25 luvussa ei kajota millään tavalla perittävän valtaan määrätä omaisuudestaan. Hän voi tehdä testamentin ja elinaikaisen kaupan sekä lahjoittaa omaisuutensa lain sallimissa rajoissa kuten ennenkin. Toi-

saalta ei rajoiteta millään tavalla perillisten mahdollisuutta sopia maatilan jaosta tai jäämistön jaosta yleensä. Kaikki yleiset perinnön jakamista koskevat ja siinä tehtäviä sopimuksia koskevat säännökset ovat voimassa. Myös kaikki pesänjakajaa koskevat, kaikki muutoksenhakua koskevat yleiset ohjeet ja normit sekä tuomioistuinten toimivaltaa koskevat säännökset ovat voimassa.

### 25 luku

#### *Jäämistöön kuuluvan maatilän jakamisesta*

*Sanonnalliset tarkistukset.* Lakiehdotuksen 25 luvun mukaan kuuluu oikeus lunastaa jäämistöön kuuluva maatila ”kuolinpesän osak-

kaalle”. Sanonta ”kuolinpesän osakas” on tässä luvussa epäselvä ja tulkinnanvarainen. Vaikka leski on eräissä tapauksissa kuolinpesän osakas, niin kuitenkin kuolinpesän osakkaana olevan lesken lunastusoikeudesta säädetään erikseen 25 luvun loppupuolella. Ehdotetuista säännöksistä ei käy ilmi, tarkoitetaanko tällä sanonnalla henkilöä, joka ostaa perintöosuuden perilliseltä tai testamentin saajalta ja joka voimassaolevien perintökaaren säännösten mukaan nauttii samaa oikeutta kuin kuolinpesän osakas. Tämä tuskin olisi asianmukaista. Valiokunta ehdottaa, että 25 luvun säännöksissä käytetään tosin kankeampaa, mutta täsmällistä sanontaa ”jakohetkellä perillisasemassa oleva perillinen tai yleistestamentin saaja”.

Lakiehdotuksen 25 luvun säännösten mukaan viljelyä jatkavalta henkilöltä vaaditaan ”riittävät edellytykset menestyä maatalouselinkeinon harjoittajana”. Sanonta asettaa viljelyä jatkavalle henkilölle edellytyksen menestyä maatalouselinkeinon harjoittamisessa. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan tällaista ei kuitenkaan ole tarkoitettu eikä se valiokunnan mielestä olisi asianmukaistakaan. Valiokunta ehdottaa, että laissa käytetään sanontaa ”jolla on riittävät ammatilliset edellytykset maatalouselinkeinon harjoittamiseen”. Tällöin menestymisvaatimus jää pois ja määrittely viittaa tilalla hankittuun ammattitaitoon ja kokemukseen, ammattikoulutuksen kautta saatuun valmiuteen harjoittaa maatalouselinkeinoä sekä muihin hallituksen esityksen perusteluissa esitettyihin näkökohtiin.

Valiokunta ehdottaa edellä mainittujen muutosten lisäksi ja täydennykseksi, että laissa otetaan käyttöön sanonta ”sovelias tilanpidonjatkaja”. Termi määritellään ensin 1 §:ssä ja sen jälkeen sitä johdonmukaisesti käytetään myöhemmissä pykälissä.

Lakiehdotuksen 1 ja 3 §:ssä käytetään ilmaisuja ”annetaan hänen osuutensa”. Valiokunta katsoo, että perintökaaren yleiseen käsitteistöön soveltuu paremmin sanonta ”sisällytetään jakamattomana hänen osuuteensa”. Sisällyttäminen viittaa siihen, että kysymys on nimenomaan reaalisesta jakamisesta liittyvästä vaiheesta eli siitä vaiheesta, jossa määritetään, mitä kukin saa osuuteensa katteeksi.

Näistä valiokunnan omaksumista sanonnallisista tarkistuksista seuraa mahdollisia muutoksia lähes kaikkiin 25 luvun pykäliin. Näitä lakitekniisiä muutoksia ei jäljempänä ole erikseen perusteltu.

1 §. Pykälän 1 momentissa on maatilan käsitteen määrittelemiseksi viittaus maatalilain 7 §:n 1 momenttiin. Valiokunta toteaa, että saman säännöksen 2 momentissa täsmennetään tilanosan käsitettä määrittelemällä sellaiseksi sekä määräosa että määräala. Tällä määrittelyllä on merkitystä lakiehdotuksen 25 luvun 8 §:n tulkinnassa elonjääneen puolison lunastusoikeuden osalta esimerkiksi silloin, kun puoliset ovat yhdessä omistaneet tilan. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että puheena olevassa 1 §:ssä viitataan maatalilain 7 §:ään kokonaisuudessaan.

Pykälän 1 momentissa käytetty sanonta ”pääasiallinen toimeentulo” ja sitä koskevat perustelut ovat aiheuttaneet epätietoisuutta säännöksen tarkoituksesta. Maa- ja metsätalousvaliokunta on lausunnossaan esittänyt käsityksensä säännöksen tulkinnasta. Lakivaliokunta yhtyy lausunnossa esitettyyn kannanottoon ja toteaa lisäksi seuraavaa: Säännöksellä on tarkoitus kuvata tilan kokoa eikä kyseisen tilanpidonjatkajan konkreettista tulonmuodostusta. Laissa ei voida selvittää tilan kokoa esim. sitomalla se tiettyyn pinta-alaan, koska olosuhteet vaihtelevat eri puolilla maata ja tilan tuotantosunnasta riippuen kokovaatimukset ovat erilaisia. Perusteluissa ei edellytetä, että tietyn viljelijän tulonmuodostuksesta pääasiallinen osa tulisi tilasta, vaan edellytetään, että yleensä on mahdollista saada pääsääntöinen toimeentulo tilasta.

Toimeentulovaatimukseen liitetty sana ”ainakin” on kuitenkin tarpeeton. Valiokunta ehdottaa sen poistamista. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että toimeentuluedellytystä tarkistetaan lisäämällä henkilöluetteloon viljelijän perheenjäsenet. Näin korostetaan perhekokonaisuutta eikä viljelijän henkilöä.

Pykälän 1 momentin mukaan sovelias tilanpidonjatkaja on oikeutettu vaatimaan osuudelleen paitsi maatilan myös jäämistöön mahdollisesti kuuluvan maatalousirtaimiston. Tämän säännöksen muotoilu ei ole onnistunut. Siinä ei ole otettu huomioon mahdollisuutta, että jäämistöön kuuluu kaksi tai useampia tiloja ja niitä varten hankitut maatalousirtaimistot. Valiokunta ehdottaa, että lunastusoikeus rajoitetaan tilalle kuuluvaan maatalousirtaimistoon ja sana ”mahdollisesti” poistetaan tarpeettomana. Samalla valiokunta toteaa, että maatalousirtaimiston lunastusarvona on käypä hinta eikä alennettu hinta.

Yleisperusteluihin viitaten valiokunta ehdottaa välttämättömänä pitämänsä lakiosan suoja-

säännöksen lisäämistä tämän pykälän uudeksi 2 momentiksi. Säännöksessä ehdotetaan määrättäväksi, että lakiosavaatimus olisi ensisijassa suunnattava niihin tahoihin, jotka ovat jo saaneet perittävältä omaisuutta vastikkeettomin oikeustoimin, koska lakiosa nauttii voimassa olevan perintökaaren mukaan erityissuojaa tässä suhteessa. Tilanpidonjatkaja olisi näin ollen lakiosavaatimukseenkin nähden suojattu, jos jäämistössä on muita varoja lakiosan maksamiseen tai jos lakiosaperillinen saa lakiosuutensa täysimääräisenä niiltä, jotka perintökaaren 7 luvun 8 §:n mukaan ovat velvollisia lakiosan täydennystä suorittamaan.

Pykälän 3 momentin sanamuodon mukaan pidettäisiin voimassa vain perinnönjättäjän testamenttimääräykset. Säännöksessä ei ole otettu huomioon, että voimassa olevan lain mukaan kiinteistönomistaja voi testamentissa määrätä kiinteistöstä paitsi ensimmäisen testamentin saajan hyväksi myös hänen seuraajansa hyväksi. Täten momentin sanamuoto estää pitämästä voimassa toissijaismääräyksellä varustetun testamentin. Kun lakiehdotuksen tarkoituksena ei ole puuttua testamenttaamisvapauteen, valiokunta ehdottaa säännöksen kirjoittamista muotoon "sovellettava vain, jollei testamentista muuta johdu".

2 §. Jos kuolinpesän osakkaat eivät voi sopia maatilán arvosta, on se laskettava varallisuusverotuksessa käytetyn verotusarvon pohjalta. Valiokunnassa useat asiantuntijat ovat arvostelleet perintöoikeudellisten säännösten kytkemistä varallisuusverotussäännökseen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan varallisuusverotuksessa käytetyt arvot kuitenkin näyttävät olevan ainoat käyttökelpoiset, koska ne ovat johdonmukaisimmat ja yksiselitteisimmät arvot maatilán tuottoarvon laskemiseksi. Nämä arvot asettuvat myös lähelle sitä arvoa, jolla tilat tavallisimmin kaupalla luovutetaan tilanpidonjatkajalle. Lisäksi valiokunnalle on selvitetty, että tarkoituksena ei ole ollut arvon kytkeminen mihin tahansa maatilán verotusarvoon vaan nimenomaan nyt voimassa olevan tulo- ja varallisuusverolain 45 §:n mukaan laskettuun arvoon. Näin on tarkoitus menetellä vaikka tämä tulo- ja varallisuusverolain säännös muuttuisikin. Valiokunnan tiedossa on kuitenkin, että toisaalta verotusviranomaiset pitävät tarpeellisena asianomaisen 45 §:n muuttamista paremmin verotusnäkökohtiin soveltuvaksi ja toisaalta on paineita tämän säännöksen muuttamiseksi paremmin mm. perheviljelmien toi-

meentuloedellytykset huomioon ottavaksi. Tämän vuoksi valiokunta pitää asianmukaisena, että jos tulo- ja varallisuusverolain 45 §:ää perusteiltaan olennaisesti muutetaan, samanaikaisesti selvitetään, onko myös perintökaaren säännöksiä muutettava.

Maa- ja metsätalousvaliokunta on lausunnosaan esittänyt pykälän 1 momenttiin kolmea eri muutosta: pellon verotusarvon korottamista, maksuaikasäännön muuttamista sekä korkosäännöksen lisäämistä.

Valiokunta yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan ehdotukseen, että säännökseen sisältyvä kerroin nostettaisiin pellon osalta lukuun 1,5, jolloin maatalousmaan verotusarvon kerroin olisi 3,75. Myös maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntoon sisältyvä toteamus, jonka mukaan poikkeuksellisen suuren arvon lähtökohdaksi metsän osalta olisi asetettava siitä saatava tuotto, on valiokunnan käsityksen mukaan oikea. Valiokunta korostaa lisäksi, että arvon määrittysäännöksen tavoitteena on jaon kohteena olevan tilan osalta päätyä keskimäärin 60—70 prosentin suuruiseen arvoon käypään hintaan verrattuna. Tämä johtuu pyrkimyksestä taata tilán lunastajalle suurin piirtein se asema, joka hänellä olisi, jos hän ostaisi tilán vanhemmiltaan näiden elinaikana.

Maa- ja metsätalousvaliokunta ei pidä tarpeellisena varata rahakorvauksen suorittamiselle yhden vuoden vähimmäisaikaa vaan esittää sen sijaan kahden vuoden enimmäismääräaika. Lakivaliokunta pitää ehdotusta perusteltuna, koska korvaukset suoritettaneen lainavarjoilla eikä tilasta saadulla tuotolla. Samalla valiokunta kuitenkin toteaa, että perintökaaren yleisten säännösten mukaan perillisillä on aina mahdollisuus, jos he ovat yksimielisiä, sopia joko pitemmästä tai lyhyemmästä maksuajasta.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mielestä olisi asianmukaista velvoittaa tilanpidonjatkaja maksamaan korvaukselle kohtuullisena pidettävää korkoa, esimerkiksi kolme prosenttiyksikköä Suomen Pankin peruskorkoa alhaisempaa korkoa. Viivästyneelle rahamäärälle olisi lisäksi suoritettava laissa säädetty viivästyskorko. Lakivaliokunta pitää korkosäännöksen lisäämistä asianmukaisena. Koron alennus ei kuitenkaan vastaa osakkaitten yhdenvertaisen kohtelun periaatteita ja sen vuoksi valiokunta ehdottaa koron suuruudeksi Suomen Pankin kulloinkin voimassa olevaa peruskorkoa.

Pykälän 2 momentin säännöksen osalta on huomautettu, että hallituksen esityksessä ei

lainkaan oteta kantaa kyseisen kiinnityksen tuottamaan etuoikeuteen, vaikka tämä olisi rinnastettavissa kauppahinnan etuoikeuteen. Valiokunta toteaa, että kun asiasta ei ole otettu säännöstä tähän lakiin, yleiset kiinnityksen etuoikeutta koskevat säännökset soveltuvat tässä tapauksessa. Näin ollen tämän kiinnityksen etuoikeus luetaan hakemuspäivästä. Kiinnityssäännös on valiokunnan mielestä asianmukainen, koska kanssaperilliset ovat yleensä perillä siitä, milloin tilanpidonjatkaja voi hakea lainhuudon saannolleen ja siten panna vireille kiinnityshakemuksensa. Koska salaisista panttioikeuksista pyritään luopumaan, on säännös myös kiinnitysjärjestelmän yleisiä periaatteita vastaava.

Tämän 2 momentin osalta on myös esitetty, että kun korvauksen saajan on tällaisen yleisen edun takia säädettävän järjestelmän vuoksi haettava kiinnitys saatavansa varmistamiseksi, olisi kohtuullista vapauttaa saatavaa osoittava jakokirja kiinnitystä haettaessa leimaverosta. Esimerkkinä on viitattu siihen, että maanosto- tai sisärosuuslainan vakuudeksi vahvistettava kiinnitys on leimaverosta vapaa. Valiokunta pitää saatavaa osoittavan asiakirjan leimaveron vapautta perusteltuna ja esittää, että hallitus tutkisi mahdollisuudet leimaverolain muuttamiseksi tältä osin.

4 §. Yleisperusteluihin viitaten valiokunta ehdottaa, että tähän pykälään uudeksi 1 momentiksi lisättäisiin säännös, jonka mukaan silloin, kun tila on riittävän suuri ja lunastukseen halukkaita on useampia kuin yksi, tila voidaan jakaa, jos sen elinkelpoisuutta ei vaaranneta. Lain taustalla vaikuttavan yhdenvertaisuusperiaatteen vuoksi valiokunta pitää perusteltuna, että tämän momentin nojalla tilukset annetaan edellä 2 §:ssä säänneltyyn käypää alempaan hintaan. Tällaiselle alueiden saajalle ei valiokunnan käsityksen mukaan voida kuitenkaan myöntää maatalousirtaimiston otto- tai lunastusoikeutta.

Pykälän 2 (1) momentin osalta valiokunta toteaa, että tämän säännöksen nojalla tilukset arvioidaan käypään hintaan.

5 §. Pykälä sisältää säännökset kaavoituksen rajoittavasta vaikutuksesta jäämistöön kuuluvan maatilän jakamiseen. Ehdotetun uuden luvun säännösten piiriin on haluttu saattaa ainoastaan sellainen omaisuus, jonka pysyminen maatalouselinkeinon piirissä on oletettavaa. Näin ollen on luonnollista, että voimassa tai valmistella olevassa asemakaavassa tai raken-

nuskaavassa muuhun kuin maa- tai metsätaloudelliseen käyttötarkoitukseen osoitetut alueet on rajattu pois. Sen sijaan yleiskaavan osalta on vaikeampi arvioida se todennäköisyyden aste, jolla kaavajärjestely vaikuttaa tai tulee vaikuttamaan maatalousmaan käyttötarkoitukseen. Hallituksen esityksessä omaksuttu kanta vain vahvistetun yleiskaavan kuulumisesta rajoituksen piiriin on valiokunnan mielestä oikea.

Hallituksen esityksen perusteluissa on viitattu tilanteeseen, jossa kaava peittää ainoastaan osan tilasta. Kun tällaisen tilanteen säätelyä ei pidä jättää pelkästään perustelujen varaan, valiokunta ehdottaa tätä koskevan uuden 2 momentin lisäämistä pykälään.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei puheena olevassa pykälässä eikä sen perusteluissa ole mainintaa rantakaavasta. Tässä yhteydessä valiokunta ei ole nähnyt aiheelliseksi ehdottaa tätä koskevaa lisäystä säännökseen. Jos rantakaavaa koskeva rajoitussäännös kuitenkin käytännössä osoittautuisi aiheelliseksi, hallitus esittänee lakia muutettavaksi.

6 § (uus). Maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa lausunnossaan lakiin uutta säännöstä, jonka mukaan osakas, joka on saanut 1 §:ssä tarkoitettun maatilän osuuteensa, on velvollinen maatilalla tai sen välittömässä läheisyydessä asuen itse työhön osallistuen sitä viljelemään. Kun otetaan huomioon, että lakiehdotuksen perimmäinen tarkoitus on pitää maa viljelyksessä ja näin maatalouselinkeinon piirissä, lakivaliokunta katsoo, että viljelyvelvoitteen asettaminen tilanpidonjatkajalle on riittävää. Näin muutettuna valiokunta ehdottaa uutta 6 §:ää lakiin.

Uudesta 6 §:stä seuraa, että lakiehdotuksen 6—9 §:n numerot muuttuvat yhtä suuremmaksi ja voimaantulosäännöksen 2 momenttiin on tehtävä muodollinen korjaus.

7 (6) §. Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää, että pykälän 1 momentin mukaisen korvauksen suuruutta harkittaessa on otettava huomioon viljelijän tekemät parannukset ja aiheutamat rappiot. Lakivaliokunta pitää ehdotusta asiallisesti oikeana, mutta katsoo, että sanonnallisesti olisi parempi käyttää ilmausta "viljelijän toimenpiteestä aiheutunut arvonnousu tai arvonalennus".

Edelleen maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa, että puheena olevaan 1 momenttiin lisättäisiin uutta 6 §:ää koskeva oikeudellinen pakote. Lakivaliokunta pitää myös tätä ehdotusta asiallisesti hyvänä. Kun ehdotettu sanonta



kuitenkin on sisäisesti ristiriitainen ja johtaisi soveltamisvaikeuksiin käytännössä, lakivaliokunta ehdottaa säännöksen kirjoittamista jonkin verran uudelleen muotoiltuna uudeksi 2 momentiksi tähän pykälään.

Uudesta 2 momentista seuraa muodollisia muutoksia pykälän loppumomentteihin.

Pykälän 5 (4) momentissa ehdotettu kanne-aika on valiokunnan käsityksen mukaan liian pitkä ja oikeusjärjestyksemme yleisten määräajan pituutta koskevien periaatteiden vastainen. Valiokunta ehdottaa, että tiedoksisaanntista luetava määräaika olisi, kuten perintökaaresta yleensä muutoinkin, kuuden kuukauden mittainen ja että säännökseen tämän lisäksi otettaisiin viiden vuoden pituinen ehdoton määräaika tilan tai viljelyoikeuden luovuttamisesta lukien.

Valiokunta pitää tärkeänä, että pesänjakaja — jotta tämän pykälän säännöksillä olisi myös käytännöllistä merkitystä — tiedottaa jakotoimituksen yhteydessä kuolinpesän osakkaille tilanpidonjatkajan velvollisuuksista ja muiden perillisten oikeuksista.

8 (7) §. Pykälän 1 momentin mukaan pesänjakajan on tehtävä ennen perinnönjakoa jakoehdotus ja hankittava sen pohjalta asianomaisen maatalouspiirin maataloustoimiston lausunto. Kun maatilan hinnalla usein on ratkaiseva merkitys jakoehdotuksen sisältöön, on tarkoituksenmukaista, että maataloustoimiston lausunto voidaan pyytää ja hankkia ilman jakoehdotusta. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momentin johtolauseesta poistetaan jakoehdotuksen tekemiseen viittaavat sanat ”tehtävä jakoehdotus” ja ”tämän jakoehdotuksen pohjalta”.

Pykälän 1 momentin 4 kohtaan on tehty edellä olevasta ja tämän luvun 4 §:stä johtuvia korjauksia.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa yhtenäisen käytännön aikaansaamiseksi lisäystä, jonka mukaan maatilahallituksen lausunto olisi pesänjakajaa sitova. Asian luonteesta johtuen maatilahallituksen lausuntoon ei kuitenkaan tulisi voida hakea muutosta valittamalla. Tämän ehdotuksen sekä puheena olevan 2 momentin muiden säännösten johdosta valiokunta toteaa seuraavaa:

— Perintökaaren 23 luvun säännöksistä seuraa jo sellaisenaan, että pesänjakaja on aina sidottu yksimielisten osakkaitten käsitykseen. Näin ollen pykälän 2 momentin ensimmäinen

virke on tarpeeton. Valiokunta ehdottaa sen poistamista, koska lakiin ei ole syytä ottaa päällekkäisiä säännöksiä.

— Säännös, jonka mukaan pesänjakajan on hankittava maatilahallitukselta uusi lausunto, jos joku osakkaista on tyytymätön maataloustoimiston lausuntoon, ei ole jäämistöoikeuden pääperiaatteiden mukainen. Asianosaisaloitteisuuden perustuvaan perintöoikeusjärjestelmään sopii paremmin, että se osakkaista, joka ei ole tyytyväinen maatalouspiirin lausuntoon, on oikeutettu hankkimaan maatilahallituksen lausunnon. Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin toisen virkkeen korjaamista tämän mukaiseksi.

— Perinnönjakoon liittyy usein monia muitakin ongelmia kuin maatilan jakaminen. Ei ole tarkoituksenmukaista, että maatilan jakaminen suljettaisiin sitovan lausunnon johdosta kaiken harkinnan ulkopuolelle ja pesänjakajan sovittelumahdollisuuksia huononnettaisiin olenaisesti. Yleisen oikeusvarmuuden sekä perintökaaren mukaisen jakojärjestelmän toimivuuden kannalta on perustellumpaa, että maataloustoimiston ja maatilahallituksen lausunnot ovat ohjeellisia. Käytännössä lausuntojen merkitys tulee kuitenkin olemaan ratkaiseva, koska niillä on jo nyt tosiasiallinen paino jakotoimituksissa.

— Pesänjakajan ratkaisusta voidaan hakea muutosta perintökaaren 23 luvun 10 §:n nojalla yleisessä tuomioistuimessa. Tuomioistuimella on lopullinen harkintavalta eikä sen toimivaltaa voida rajoittaa lausunnon sitovuutta koskevilla määräyksillä. Se, että lausunto sitoisi pesänjakajaa, rajoittaisi kuitenkin käytännössä tuomioistuimen mahdollisuuksia tuomiovaltansa käyttöön, koska esimerkiksi perinnönjaon palauttaminen pesänjakajan oikeistavaksi tulisi ilmeisesti mahdottomaksi. Näin ollen valiokunta ei katso voivansa yhtyä maa- ja metsätalousvaliokunnan ehdotukseen siltä osin kuin se koskee maatilahallituksen lausunnon sitovuutta.

Ahvenanmaan maakunnan osalta valiokunta toteaa, että tässä pykälässä tarkoitettuina lausuntoviranomaisina toimivat maakunnan erityisolosuhteiden johdosta Ahvenanmaan maakunnan maatalouslautakunta (landskapets jordbruksnämnd) sekä maakuntahallitus (landskapsstyrelse).

9 (8) §. Valiokunta katsoo, että eloonjääneen puolison lunastusoikeus on rajoitettava niihin tapauksiin, joissa perittävältä jää lesken kanssa yhteinen rintaperillinen. Tällöin lunas-

tusoikeus ei loukkaa kuolleen puolison aikaisemmasta avioliitosta syntyneen ja avioliiton ulkopuolella syntyneen rintaperillisen perintöoikeutta.

10 (9) §. Säännösehdotus on laaja-alaisuutensa vuoksi perintöoikeudellisten lainsäädäntöperiaatteiden vastainen. Valiokunta ehdottaa asetuksenantovaltuuden rajoittamista vain maatalousviranomaisten lausuntoja koskeviksi.

*Johtolause.* Perustuslakivaliokunta on lausuntonaan esittänyt, että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtio-

päiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä. Tämän vuoksi ja huomioon ottaen, että lakivaliokunnan ehdottamat muutokset tähtäävät perillisten yhdenvertaisuuden parantamiseen, johtolauseetta on muutettu.

Edellä olevaan viitaten lakivaliokunta kunioittavasti ehdottaa,

*että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

## Laki

### perintökaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti (*poist.*)

*muutetaan* 5 päivänä helmikuuta 1965 annetun perintökaaren (40/65) 23 luvun 8 §:n 1 momentti, sekä

*lisätään* uusi 25 luku seuraavasti:

#### 23 luku

##### Perinnönjaosta

###### 8 §

Jos osakas, joka on ajoissa saanut kutsun, on jäänyt toimitukseen saapumatta tai jos perinnönjakoa ei muusta syystä ole toimitettava osakasten sopimuksen mukaisesti, pesänjakajan on suoritettava jako siten, että kullekin osakkaalle annetaan osa kaikenlaatuisesta omaisuudesta. Kuitenkin on omaisuus, jota ei sopivasti voida jakaa osiin tai erotella, mikäli mahdollista, pantava samaan osaan. Jos pesän varoihin kuuluu saaminen osakkaalta, on se jaossa annettava hänelle, sikäli kuin hänen osuutensa siihen riittää. Jäämistöön kuuluvan maatilán jaosta on lisäksi voimassa, mitä 25 luvussa säädetään.

*betkellä perillisasemassa olevalla perillisellä tai yleistestamentinsaajalla, jolla on riittävät ammatilliset edellytykset (poist.) maatalouselinkeinon harjoittamiseen (sovelias tilanpidonjakaja), oikeus vaatia, että tämä maatila siihen kuuluvine maatalousirtaimistoineen sisällytetään jakamattomana hänen osuuteensa. Sovelliaalla tilanpidonjakajalla on samoin oikeus vaatia, että jäämistöön kuuluvat tilat ja tilanosat, jotka yhdessä hänen tai hänen puolisonsa omistamien tilojen kanssa muodostavat sellaisen maataloudellisen kokonaisuuden, josta hän voi saada (poist.) pääasiallisen toimeentulonsa, sisällytetään hänen osuuteensa.*

*Jos 7 luvun 8 §:stä ei muuta johdu, on perillinen oikeutettu saamaan lakiosansa jäämistöstä sen estämättä, mitä tässä luvussa on säädetty.*

Tämän luvun säännöksiä kuolinpesään kuuluvan maatilán jakamisesta on sovellettava vain, jollei testamentista (*poist.*) muuta johdu.

#### 25 luku

##### Jäämistöön kuuluvan maatilán jakamisesta

###### 1 §

Jos jäämistöön kuuluu maatilalain (188/77) 7 §:ssä tarkoitettu maatila, josta tilán viljelijä ja hänen perheenjäsenensä voivat saada (*poist.*) pääasiallisen toimeentulonsa, on sellaisella jako-

###### 2 §

Jos maatila annetaan 1 §:n mukaisesti soveliaalle tilanpidonjakajalle, eivätkä osakkaat sovi maatilán muusta arvosta, on tämän maatilán arvona pidettävä sen tulo- ja omaisuusverolain (1043/74) 45 §:n nojalla laskettua arvoa kerrottuna luvulla 1,2, kun maatalousmaan verotusarvo on laskettu mukaan 3,75-kertaisena.



Metsämaan mahdollista verovapautta ei oteta arvonvähennyksenä huomioon. Tätä laskelmalista arvoa on korotettava tai alennettava sen mukaan kuin maatilain erityiset ominaisuudet kuten puuston tai rakennusten poikkeuksellinen arvo tai muut seikat antavat siihen aiheita. *Tilanpidonjatkajan*, jolle maatala tämän luvun säännösten mukaisesti annetaan, on maksettava korvauksena muille perillisille ja *yleistestamentinsaajalle* tulevaa osuutta vastaava tai siitä puuttuva määrä rahana. Pesänjakajan on varattava *tilanpidonjatkajalle* kohtuullinen, *enintään kahden* vuoden maksuaika korvauksen tai sen osan suorittamista varten. *Korvaukselle on suoritettava korkoa Suomen Pankin kulloinkin voimassa olevaa peruskorkoa vastaavan korkokannan mukaisesti siitä lähtien kun perinnönjako sai lainvoiman. Viivästyneelle rahamäärälle on suoritettava laissa säädetty viivästytkorko.*

Kun jako on saanut lainvoiman, saa rahan suorituksen oikeutettu perillinen tai *yleistestamentinsaaja* maatilain omistajaa kuulematta hakea tämän saamisensa vakuudeksi kiinnityksen jaon kohteena olleeseen maatalaan tai tilanosaan.

### 3 §

Jos kaksi tai useampi *soveliaista tilanpidonjatkajista* vaatii, että 1 §:ssä tarkoitettu maatala on tämän luvun mukaisesti *sisällytettävä* hänen osuutensa, on etusija annettava *sille*, jolla on parhaat *ammattilliset* edellytykset (*poist.*) maatalouselinkeinon harjoittamiseen.

*Soveliaalla tilanpidonjatkajalla*, jolla on selvästi paremmat mahdollisuudet toimia muussa ammatissa tai saada muutoin oma ja perheensä toimeentulo tilan ulkopuolelta, ei kuitenkaan ole etusijaa *siihen* nähden, jolla ei ole vastaavia valmiuksia ja toimeentulomahdollisuuksia, jos viimeksimainitulla on riittävät *ammattilliset* edellytykset (*poist.*) maatalouselinkeinon harjoittamiseen.

Jäämistöön kuuluvalla maatilalla vakinaisesti asuvalla ja sen viljelyyn osallistuvalla *soveliaalla tilanpidonjatkajalla*, jolla on riittävät *ammattilliset* edellytykset *toimia* itsenäisenä maatalouselinkeinon harjoittajana, on kuitenkin 1 ja 2 momenttien estämättä etusija sellaiseen *soveliaaseen tilanpidonjatkajaan* nähden, joka ei asu vakinaisesti tällä maatilalla.

Jollei etusijaa *soveliaiden tilanpidonjatkajien* välillä voida määrittää 1, 2 ja 3 momentin nojalla, on asia ratkaistava arpomalla.

### 4 §

*Jos perillisistä muullakin kuin tilanpidonjatkajalla tai yleistestamentinsaajalla on riittävät ammatilliset edellytykset maatalouselinkeinon harjoittamiseen, voidaan maatilasta jaon yhteydessä osoittaa 2 §:ssä säädettyllä tavalla alueita tällaiselle perilliselle tai yleistestamentinsaajalle itsenäisen maatilain muodostamista varten. Maatala voidaan kuitenkin jakaa vain, jos tiluksien erottamisella ei poisteta sovelialta tilanpidonjatkajalta mahdollisuutta maatilain mukaisiin tukitoimenpiteisiin hänen osuuteensa tulevan maatilain hyväksi.*

Pesänjakaja voi 1 §:n estämättä määrätä, että tiluksia on annettava myös muille osakkaille. Hänen on tällöin kuitenkin otettava huomioon maatilain 4 ja 5 §:n säännökset niin, ettei tiluksien erottamisella poisteta maatilain perintöosaansa saavalta *sovelialta tilanpidonjatkajalta* mahdollisuutta maatilain mukaisiin tukitoimenpiteisiin tämän maatilain hyväksi.

### 5 §

*Soveliaalla tilanpidonjatkajalla* ei ole oikeutta vaatia, että maatala *sisällytetään* hänen osuuteensa, jos maatala sijaitsee kokonaisuudessaan tai pääasiallisesti sellaisella alueella, jolla on voimassa asemakaava tai joka on rakennuskielossa asemakaavan laatimista tai muuttamista varten tai joka rakennuskaavassa taikka vahvistetussa yleiskaavassa on osoitettu muihin kuin maa- ja metsätaloudellisiin tarkoituksiin.

*Jos 1 momentissa tarkoitettu kaava käsittää ainoastaan osan maatilasta, voidaan tämän luvun säännöksiä soveltaa jäljelle jäävään tilanosaan, jos se täyttää 1 §:ssä säädettyt edellytykset.*

### 6 § (uusi)

*Tilanpidonjatkaja, joka on saanut 1 §:ssä tarkoitettun maatilain osuuteensa, on velvollinen viljelemään maatalaa itse säännöllisesti työhön osallistuen.*

### 7 (6) §

*Jos tilanpidonjatkaja, joka on saanut jäämistöön kuuluneen maatilain 1, 2 ja 4 §:n mukaisesti perintöosaansa, luovuttaa muulle kuin rintaperilliselle tai tämän puolisolle tämän maatilain tai sen olennaisen osan ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut perinnönjaosta, on hän velvollinen korvaamaan muille perillisille ja yleistestamentinsaajalle mitä luovutuksessa*

saadun hinnan ja maatilain 2 §:n mukaisen arvon välisestä erotuksesta olisi tullut heidän osalleen ottaen kuitenkin huomioon viljelijän toimenpiteestä aiheutuneen arvonnousun tai arvonalennuksen.

Jos tilanpidonjatkaja edellä mainittuna aikana muusta syystä kuin heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi luovuttaa oikeuden tilan viljelemiseen muille kuin puolisolleen, rintaperilliselle tai tämän puolisolle tai ei muutoin täytä, mitä hänen velvollisuudekseen 6 §:ssä on säädetty, on hän velvollinen korvaamaan muille perillisille tai yleisestamentinsaajalle, mitä tilan käyvän arvon ja 2 §:n mukaisen arvon välisestä erotuksesta olisi tullut heidän osalleen. Tilan käypä arvo on määritettävä sen ajankohdan mukaan, joka tilalla oli korvausvaatimusta tehtiessä.

Mitä 1 ja 2 momentissa on tilanpidonjatkajasta säädetty, on vastaavasti sovellettava myös hänen rintaperilliseensä tai tämän puolisoon, jolle tilanpidonjatkaja on elinaikanaan luovuttanut jäämistöön kuuluneen maatilain tai osan siitä.

Mitä 1—3 momentissa on korvausvelvollisuudesta säädetty, ei kuitenkaan ole sovellettava, jos luovutus on perustunut pakkolunastukseen tai muuhun siihen rinnastettavaan menettelyyn, tai jos kysymyksessä oleva maatila tai sen osa on ilman, että edellä tarkoitettuun menettelyyn on ryhdytty, kaupoin tai muutoin vapaaehtoisesti luovutettu sellaiseen tarkoitukseen, johon se olisi voitu lunastaa.

Edellä 1—3 momentissa mainittua korvausta koskeva kante on nostettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun perillinen tai yleisestamentinsaaja on saanut tiedon luovutuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden laiminlyönnistä, kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa siitä, kun tila tai viljelyoikeus luovutettiin tai kun tilanpidonjatkaja luopui tilaa viljelemästä.

#### 8 (7) §

Ennen lopullista perinnönjakoa, jossa sovelletaan tämän luvun säännöksiä, on pesänjakajan (poist.) hankittava (poist.) sen maatalouspiirin maataloustoimistolta, jonka alueella jäämistöön kuuluva maatila sijaitsee, lausunto siitä:

1) onko jäämistöön kuuluva maatila sellainen, että tilan viljelijä voi saada siitä pääasiallisen toimeentulonsa;

2) onko soveliaalla tilanpidonjatkajalla, joka haluaa jäämistöön kuuluvan maatilain tämän luvun mukaisesti perintöosaansa, riittävät ammatilliset edellytykset (poist.) maatalouselinkeinon harjoittamiseen;

3) kenellä useasta soveliaasta tilanpidonjatkajasta, jotka haluavat jäämistöön kuuluvan maatilain tämän luvun mukaisesti perintöosaansa, on parhaat ammatilliset edellytykset (poist.) kysymykseen tulevan maatalouselinkeinon harjoittamiseen;

4) voidaanko maatilasta jaon yhteydessä luovuttaa (poist.) tiluksia muille osakkaille, kun otetaan huomioon tämän luvun 4 §:n säännökset; sekä

5) mikä on jäämistöön kuuluvan maatilain laskelmallinen arvo tämän luvun 2 §:n mukaisesti.

(Poist.) Jos osakas ei hyväksy maataloustoimiston lausuntoa, hän voi pyytää 1 momentissa mainituista seikoista (poist.) maatilahallituksen lausunnon. Maatilahallituksen lausuntoon ei saa hakea muutosta valittamalla.

#### 9 (8) §

Kuolinpesän osakkaana olevalla eloonjääneellä puolisollla on osituksessa, joka toimitetaan hänen ja (poist.) kuolleen puolison yhteisten perillisten kesken, oikeus vaatia osuuteensa jäämistöön kuuluva maatila, jos hänellä on riittävät ammatilliset edellytykset (poist.) maatalouselinkeinon harjoittamiseen. Tällöin on ositusta toimitettaessa, sen ohella, mitä siitä muutoin on säädetty, soveltuvin osin noudatettava, mitä tässä luvussa on säädetty.

#### 10 (9) §

Tarkempia määräyksiä tämän luvun 8 §:n säännösten soveltamisesta annetaan tarvittaessa asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Sitä sovelletaan sen voimaantulon jälkeen kuolleelta henkilöltä jääneeseen maatalaan.

Mitä 7 §:ssä on säädetty maatilain luovutuksesta rintaperilliselle tai tämän puolisolle on myös sovellettava ennen 1 päivää tammikuuta 1980 otetulle ottolapselle tai tämän puolisolle luovutettuun maatalaan.

Samalla valiokunta ehdottaa toivomusaloitteen n:o 50 (1979 vp.) pohjalta hyväksyttäväksi toivomukset,

*että Hallitus viipymättä antaisi eduskunnalle esityksen perintökaaren osittaiseksi muuttamiseksi lesken asemaa, lakiosaa ja avustuksia koskevien säännösten osalta siten, että*

*— lesken asemaa parannetaan muun muassa turvaamalla hänen oikeutensa asua puolisoiden yhteisessä kodissa sil-*

*loin, kun asunto muodostaa oleellisen osan perheen varallisuudesta, sekä*

*— avustus- ja hyvityssäännöt saateen yhteiskunnan kehityksen vaatimalle tasolle ja näin tehdään mahdolliseksi tehdyn työn arvon korvaaminen myös maatilaperimyksen osalta; sekä*

*että Hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin sen seikan selvittämiseksi, onko tarpeen helpottaa sukupolven vaihdoksia muusakin elinkeinotoiminnassa kuin maataloudessa.*

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 1982

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Melin, varapuheenjohtaja Elo, jäsenet Eenilä, Hirvelä, Jaakonsaari (osittain), Kuoppa, Mäkyinen, Nieminen, Pesälä (osittain), Petäjäniemi, Pohto,

Pukkio (osittain), Rautiainen (osittain), Rytkönen, Skinnari, Starast ja Torikka sekä varajäsenet Martikainen (osittain), Pihlajamäki (osittain), Piipari (osittain) ja Zyskowicz (osittain).

## Vastalause

Lakivaliokunta on todennut mietintönsä yleisperusteluissa, että jos jäämistöön sisältyy useampi elinkelpoinen tila, jokaista tilaa voidaan haluttaessa käsitellä erillisenä ja näin antaa useammalle soveliaalle tilanpidonjatkajalle mahdollisuus maatalouden harjoittamiseen. Samoin valiokunta on todennut, että jos jäämistöön kuuluu sellainen elinkeinollinen tilakokonnaisuus, josta on mahdollista halkomalla tai lohkomalla muodostaa kaksi taikka useampia elinkelpoisia maatiloja, tämä tulee lainsäädännöllä tehdä mahdolliseksi.

Yleisperusteluihin viitaten valiokunta onkin ehdottanut, että 25 luvun 4 §:ään lisättäisiin 1 momentiksi säännös, jonka mukaan silloin, kun maatila on riittävän suuri ja lunastukseen halukkaita on useampia kuin yksi, maatila voidaan jakaa, jos sen elinkelpoisuutta ei vaaranna.

Jakolainsäädännön, maanomistusoikeuden luonteen ja erilaiset käytännön elämän tilanteet huomioon ottaen lakivaliokunnan tekemä lisäys mainittuun 4 §:ään on perusteltu ja oikein. Lakivaliokunta on kuitenkin ottanut 4 §:n 1 momentin loppuun virkkeen, joka käytännöllisesti katsoen mitätöi momentin alkuosassa lausutun, edellä selostetun jakomahdollisuuden. Sitomalla se ehtoon, että jako voidaan tehdä vain, jos tiluksien erottamisella ei poisteta sovelialta tilanpidonjatkajalta mahdollisuutta maatilalain mukaisiin tukitoimiin, vesitetään koko momentti. Tämä ei kuitenkaan liene ollut tarkoitus.

Maatilalaki lähtee nähdäkseni kokonaan toisenlaisesta maatalan elinkelpoisuustarkastelusta kuin perinnönjakotilanteessa voidaan lähteä. Lisäksi maatilalain tarkastelukulma ainakin käytännössä jatkuvasti muuttuu. Se on ollut sel-

västi sidoksissa erilaisiin perinnönjaon kannalta ajateltuna toissijaisiin tekijöihin, kuten esimerkiksi maatilalain mukaisiin tukitoimenpiteisiin käytettävien määrärahojen määrään. Lisäksi eriaasteiset ns. pirstomissäännökset ovat olleet kovin kaavamaisia ja käytännön elämään monta kertaa huonosti soveltuvia. Pirstomissäännöksiä on jouduttu lisäksi jatkuvasti ainakin tulkinnan suhteen muuttamaan.

Maatilalain suomat mahdollisuudet on varmaankin syytä ottaa eri jakotilanteissa huomioon yhtenä asiaan vaikuttavana tekijänä, mutta tukitoimenpiteiden asettaminen ehdoksi ei ole perusteltua. Sen vuoksi koko viimeinen virke, joka sitä paitsi on sanonnaltaan epäselvä, on syytä poistaa.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että perintökaaren 25 luvun 4 §  
hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

4 §

Jos perillisistä muullakin kuin tilanpidonjakajalla tai yleistestamentinsaajalla on riittävät ammatilliset edellytykset maatalouselinkeinon harjoittamiseen, voidaan maatilasta jaon yhteydessä osoittaa 2 §:ssä säädetyllä tavalla alueita tällaiselle perilliselle tai yleistestamentinsaajalle itsenäisen maatilän muodostamista varten. (Poist.)

(2 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 1982

**Veikko Pihlajamäki**

EDUSKUNNAN  
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite 1

Helsingissä,

24 päivänä helmikuuta 1981

Lausunto n:o 1

## Lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on kirjeellään 30 päivältä lokakuuta 1980 pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 149 (1980 vp.) laiksi perintökaaren muuttamisesta. Valiokunta on kuullut asian johdosta professori Simo Zittingiä, professori Mikael Hidéniä, professori Aulis Aarniota, maaherra Kauko Sipposta, professori Ilkka Saraviitaa ja puheenjohtaja Heikki Haavistoa. Käsiteltyään asiaa yksinomaan valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittaen lausuntoanaan seuraavaa.

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan perintökaareen (40/65) lisättäväksi uusi 25 luku ja 23 luvun 8 §:ään sisällytettäväksi muutosta vastaava viittaussäännös. Ehdotuksen mukaan sellainen kuolinpesän osakas eli joku perillisistä, yleisjälkisäädöksen saaja tai eloonjäänyt puoliso, jolla on riittävät edellytykset menestyä maatalouselinkeinon harjoittajana, saisi oikeuden vaatia, mikäli jäämistöön kuuluu maatilalain (188/77) 7 §:ssä tarkoitettu maatila, että tämä maatila jäämistöön mahdollisesti kuuluvine maatalousirtaimistoi- neen sisällytetään hänelle tulevaan jako-osuuteen. Edelleen säädettäisiin kysymyksessä olevan maatilalan arvon määrittämisestä tässä tapauksessa sekä etusijan määräytymisestä kahden tai useamman vaatimuksen esittävän pesänosakkaan kesken.

Edellytyksenä ehdotetun menettelyn toteuttamiselle olisi 1) ettei perittävä ole testamentilla määrännyt miten maatila tulee jakaa tai kenelle maatila tai osa siitä menee, 2) etteivät osakkaat sovi keskenään jaosta tai maatilalan arvosta ja 3) ettei maatila sijaitse kokonaan tai pääasiallisesti alueella, jolla on voimassa asemakaava tai joka on rakennuskielossa asemakaavan laatimista tai muuttamista varten tai joka rakennuskaavassa taikka vahvistetussa yleiskaavassa on osoitettu muihin kuin maa- ja metsätaloudellisiin tarkoituksiin.

Ehdotusta sovellettaisiin siirtymäsäännöksen mukaan lain voimaantulon jälkeen kuolleelta henkilöltä jääneeseen perintöön. Toisaalta ennen tammikuun 1 päivää 1980 otetut otollapset olisivat samassa asemassa kuin lapseksiottamisesta annetun lain (32/79) mukaisesti otetut otollapset.

Uusien säännösten tarkoituksena on hallituksen esityksen mukaan turvata perittävän elinkeinoa jatkamaan halukkaan ja siihen pystyvän pesänosakkaan mahdollisuudet jatkaa maatilalan viljelyä sellaisessa tilanteessa, jossa perittävän toimenpiteiden perusteella ei voida ratkaista, millä tavoin jäämistöön kuuluva maatila tulee jakaa tai kenelle se on perinnönjaossa menevä.

Harkitessaan käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen säätämisyjärjestystä, joka hallituksen esityksen mukaan tulisi olla valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätty, perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, loukkaako pesänosakkaan etuoikeus jäämistöön kuuluvaan maatilaan ja tähän liittyvä maatilalan arvon määrittämisestä koskeva säännös muiden pesänosakkaiden hallitusmuodon 6 §:n mukaista omaisuuden suojaa tai hallitusmuodon 5 §:n tarkoittamaa yhdenvertaisuutta. Ehdotukseen sisältyvät muut säännökset eivät sen sijaan perustuslakivaliokunnankaan mielestä anna aihetta tarkastella poikkeuksellisen säätämisyjärjestyksen tarpeellisuutta. Koska ehdotus ei mitenkään rajoita perintökaaren mukaisten yleisten oikeussuojakeinojen käyttöä ja ehdotuksen 25 luvun 6 §:n säännökset estävät etuoikeuden väärinkäytön ja 25 luvun 7 §:ssä tarkoitettu alemman viranomaisen lausunto on aina mahdollista saada ylemmän viranomaisen tutkittavaksi, pesänosakkaiden oikeusturva on myös riittävästi huomioitu.

Ehdotuksessa ei tarkoiteta poistaa oikeutta jättää omaisuutta perinnöksi tai oikeutta vastaanottaa omaisuutta perintönä. Ehdotus ei myöskään millään tavoin rajoita nykyisestäään omistajan eli perinnönjättäjän oikeutta määrä-

tä omaisuudestaan perintöoikeudellisilla tai muilla oikeustoimilla. Siirtymäsäännöksen mukaan ehdotettuja uusia säännöksiä sovellettaisiin vain lain voimaantulon jälkeen kuolleelta henkilöltä perinnöksi jääneeseen maatalaan, joten ehdotus ei puuttuisi ennen sen voimaantuloa pesänosakkaille syntyneisiin oikeuksiin saada omaisuutta perinnönjaossa.

Vakiintuneen käsityksen mukaan perillisellä ei Suomen oikeuden mukaan ole perittävän eläessä oikeutta sen paremmin tiettyihin esineisiin kuin arvomääräänkään perittävän omaisuudesta. Vasta perittävän kuoltua perillinen saa oikeuden vaatia tiettyä määrää omaisuutta perittävän jäämistöstä siten kuin perimysjärjestystä, ennakkoperintöä, lakiosaa ja avustusta, testamenttia sekä pesänselvitystä ja perinnönjakoa koskevat säännökset erikseen määräävät sekä toisaalta oikeuden vaatia pesänselvitys- ja perinnönjakomenettelyn käynnistämistä. Perinnönjaossa perilliselle syntyy esinekohtainen oikeus hänen jako-osaansa kuuluvaan omaisuuteen.

Perittävän eläessä mahdollinen perillinen ei voi puuttua perittävän omaisuuttaan koskeviin oikeustoimiin tai moittia perittävän tekemää jälkisäädöstä, vaikka hänet siinä jätettäisiin perinnöttä, eikä hänellä ole oikeutta vaatia perintöoikeutensa toteuttamista. Jokainen varallisuuden siirto perilliselle perittävän eläessä edellyttää tämän myötävaikutusta.

Perillinen ei voi myöskään sitovasti määrätä perintöosuudestaan. Perintökaaren 17 luvun 1 §:n mukaan sopimus elossaolevan henkilön jäämistöstä on pätemätön, ellei kysymyksessä ole perinnöstä luopuminen. Tästä säännöksestä ilmenee selvästi, ettei perillisellä ole perittävän eläessä varallisuusarvoista oikeutta, josta hän voisi määrätä. Perillisellä ei ole perittävän eläessä mitään kanne- tai siirtokelpoista oikeutta mihinkään mahdollisen perittävän varallisuuteen. Oikeusjärjestyksessä päinvastoin pyritään torjumaan ja jätetään tietoisesti oikeudellista suojaa vailla sellaiset oikeustoimet, jotka koskisivat tulevaa perintöä.

Täten hallituksen esitykseen sisältyvät jäämistöön kuuluvaa maatilaa koskevat järjestelyt eivät loukkaa mitään sellaista perilliselle perittävän eläessä kuuluvaa oikeutta, joka voitaisiin rinnastaa omaisuuteen. Ehdotuksessa on kysymys perintöoikeuden sellaisesta sääntelystä, joka ei vaadi eikä ole ennenkään vaatinut poikkeuksellista säätämistäjärjestystä.

Perustuslakivaliokunta on myös tarkastellut ehdotuksen säännöksiin suhdetta hallitusmuodon 5 §:ään, jonka mukaan Suomen kansalaiset ovat yhdenvertaiset lain edessä. Yleensä on katsottu, että hallitusmuodon 5 §:n säännöksen tarkoituksena on estää kansalaisten tai kansalaisryhmien asettaminen ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta toisiaan edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan.

Arvioidessaan hallitusmuodon 5 §:n merkitystä valiokunta on aikaisemmassa käytännössä kiinnittänyt huomiota tarkasteltavana olevien säännösten yhdenvertaisuusperiaatteeseen liittyvän sisällön tosiasialliseen merkitykseen, säännösten välttämättömyyteen tai yhteiskunnalliseen tarpeeseen, vapaaehtoisuuteen tai valinnaisuuteen säännösten soveltamisessa, muiden perusoikeuksien turvaamiseen ja vaihtoehtoihin, yhdenvertaisuutta vähemmän haittaaviin ratkaisumahdollisuuksiin. Eräissä perustuslakivaliokunnan lausunnoissa on katsottu, että laki, joka perusteettomasti ja mielivaltaisesti myöntäisi etuja tai syrjäisi jotakin kansalaisryhmää, voisi olla ristiriidassa hallitusmuodon 5 §:n yhdenvertaisuussäännöksen kanssa.

Jäämistöön kuuluvan maatilalan jakamista ja sen arvon määräämistä koskevat ehdotuksen säännökset kohdistuvat kahteen tai useampaan kuolinpesän osakkaaseen eli lakimääräisiin perillisiin, yleisjälkisäännöksen saajaan ja eloonjääneeseen puolisoon. Eloonjääneen puolison asettaminen kysymyksessä olevalla tavalla etuoikeutettuun asemaan, mikäli hän sitä vaatii, on valiokunnan mielestä sosiaalisesti hyväksyttävää eikä loukkaa yhdenvertaisuuden periaatetta. Samoin on laita yleisjälkisäädöksen saajan osalta, koska perittävän tahdon kunnioittaminen on sopusoinnussa hänen hallitusmuodon 6 §:n mukaisten oikeuksiensa ja perintöoikeuden periaatteiden kanssa. Rintaperillisten ehdotuksen mukainen etuoikeus pesänosakkaina mahdollisesti oleviin muihin perillisiin nähden ei valiokunnan mielestä myöskään asiaan vaikuttavalla tavalla loukkaa yhdenvertaisuutta, koska sukulaisuuden aste-erot ovat hyväksyttävä ja perintöoikeudessa hyväksytyt peruste erilaiselle kohtelulle.

Saman kuolinpesän osakkaina olevien rintaperillisten osalta on todettava, ettei ehdotuksen tarkoituksena ole suosia yhtä perijäryhmää muiden kustannuksella tai syrjiä niitä perillisiä, joilla ei ole edellytyksiä maatalouselinkeinon harjoittamiseen. Lainmuutoksen tavoitteena on sen sijaan turvata perheviljelmien



toimeentulomahdollisuudet antamalla etusija sille osakkaalle, jolle tilalta poissiirtyminen tuottaisi perhesuhteiden tai toimeentulon kanalta eniten vaikeuksia.

Lausunnossaan n:o 1/1975 vp. perustuslakivaliokunta totesi, ettei tietyn väestöosan toimeentuloedellytyksien parantaminen ja sen kautta yhteiskunnallisen tasa-arvon lisääminen ollut ristiriidassa yhdenvertaisuuden kanssa, vaikka kaikilla kansalaisilla ei ollut samanlaisia mahdollisuuksia saada yhtäläisin perusteilla laissa tarkoitettuja etuja tai oikeuksia. Valiokunta katsoo tämän periaatteen merkitykselliseksi myös käsiteltävänä olevassa tapauksessa.

Ehdotuksen järjestely on lisäksi toissijainen ja väistyvä sikäli, että se tulee sovellettavaksi vain niissä tapauksissa, joissa perittävä ei ole eläessään tai testamentissaan toisin määrännyt tai pesänosakkaat perittävän kuoleman jälkeen eivät ole sopineet maatilan jaosta tai sen arvosta.

Ehdotuksen mukaan oikeuteen saada jäämistöön kuuluva maatila jako-osuuteen ei vaikuta saajan asuinpaikka, järjestelyn rajoittuminen tietylle valtion alueelle eikä muukaan, mielivaltainen ja perusteettomaan syrjimiseen tai suosintaan johtava seikka, mitkä seikat valio-

kunnan lausuntojen n:o 1/1972 vp. ja n:o 5/1973 vp. mukaan saattaisivat olla merkittäviä arvioitaessa hallitusmuodon 5 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusperiaatteen vaikutusta sääntämistäjärjestykseen. Kuten edellä on jo todettu, ehdotus ei loukkaa osakkaiden hallitusmuodon 6 §:n mukaisia oikeuksia.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta katsoo, etteivät käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen säännökset jäämistöön kuuluvan maatilan jakamisesta ja sen arvon määrittämisestä saattaisi kansalaisia sillä tavoin toisistaan poikkeavaan asemaan, että se loukkaisi hallitusmuodon 5 §:ssä säädettyä yhdenvertaisuuden periaatetta.

Perustuslakivaliokunta toteaa, etteivät hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen säännökset anna aihetta enempiin valtiosääntöoikeudellisiin huomautuksiin, sekä pyydettyinä lausuntonaan kunnioittaen esittää,

*että hallituksen esitykseen n:o 149 (1980 vp.) laiksi perintökaaren muuttamisesta sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä.*

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

**Erkki Pystynen**

*Martti Manninen*

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystynen, varapuheenjohtaja Liedes, jäsenet Eenilä, Häggblom, Kempainen, Knuuttila, Laitinen, Lut-

tin, Muroma, Männistö, Pokka, Söderman (osittain), Tuomaala, Väänänen ja Zyskowitz sekä varajäsenet Ihamäki, Lahti-Nuuttila (osaksi) ja Suonio.

## Eriävä mielipide

Tyytymättömänä perustuslakivaliokunnan enemmistön kantaan, jonka mukaan hallituksen esitykseen n:o 149/1980 vp. laiksi perintökaaren muuttamisesta sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä, esitämme vastalauseenamme kunnioittavasti seuraavaa.

Hallituksen esityksessä edellytetään laki käsiteltäväksi VJ 67 §:n mukaisessa sääätämistarjoustyössä. Tähän tulokseen hallitus on tullut eräänlaisen "varmuuden vuoksi" ajattelun seurauksena, koska se ei ole voinut olla varma siitä, että uudemmassa oikeuskirjallisuudessa sen mielestä toisenlaista tulosta puoltava käsitys perintöoikeudesta olisi riittävän yleisesti omaksuttu. Hallituksen lopputulos sääätämistarjoustyönsä osalta on oikea, mutta siihen johtaneet perusteet ovat virheelliset. Hallitusmuodossa säädetyn perusoikeussuojan ulottuvuus ei näet voi määräytyä siviilioikeudellisten erilaisia oikeuksia koskevien käsitysten mukaan. Sitäpaitsi hallituksen näkemys erilaisten käsitysten olemassaolosta ja niiden merkityksestä on sekin virheellinen.

Lakiesitykseen sisältyy kaksi seikkaa, jotka ovat ristiriidassa kansalaisten perusoikeussuojan kanssa: pesänosakkaan etuoikeus maatalouskiinteistön saamiseen sekä tähän liittyvä käypää hintaa vähäisemmän korvauksen maksamisvelvollisuus muille pesänosakkaille. Nämä ovat ristiriidassa sekä HM 6 §:n mukaisen omaisuuden suojan että HM 5 §:n mukaisen yhdenvertaisuusnormin kanssa.

Valiokunnan enemmistö on hyväksynyt kannan, jonka mukaan nyt kysymyksessä oleva lainmuutos, joka tekee mahdolliseksi yhden rintaperillisen vaatimuksestaan saada muita suurempi osa perinnöstä, ei loukkaa HM 6 §:ssä säädettyä omaisuuden suoja tasaosuutta pienemmälle jäävän perillisen osalta. Tämä kantaperustuu siihen, että perillisellä ei ole perittävän eläessä oikeutta tämän kuollessa perinnöksi jättämään omaisuuteen, eikä näin ollen mitään sellaista omaisuutta, jonka suoja esitys loukkaisi.

Perustuslakivaliokunnan omaisuuden suoja koskevassa tähänastisessa käytännössä on katsottu, että HM 6 §:n omaisuuden suoja tarkoittaa "varallisuus oikeudellisia etuja yleensä" (prlv 1/56). Valiokunnan käytännössä esiintyy lukuisia ratkaisuja, joissa omaisuuden suoja on ulotettu etuihin, jotka eivät vielä ole kon-

kreettisia, joihin siis jo liittyisi henkilön käytettävissä olevia oikeusturvakeinoja taikka että ne jo olisivat varauksitta sijoitettavissa jonkin yksityisoikeudellisen käsitteen piiriin. Valiokunta on useita kertoja katsonut perustuslain vastaiseksi sen, että lainsäätäjän toimenpiteellä välittömästi estetään tietyn, yksityisoikeuden piirissä tutun oikeuden muodostuminen tai konkretisoitumistapahtuma vaiheessa, jossa kyseessä olevan edun sisältönä on vain se, että henkilö tietää odottaa määrättyä, lainsäädännön mukaan jo hänen arvioitavissaan olevaa etua. Tällainen on esim. tapaus, jossa katsottiin, ettei tavallisella lailla voitu rajoittaa yhtiöiden osingonjakoa siitä, millainen se olisi osakeyhtiölain mukaan, ja siten rajoittaa osakasten osinko-oikeutta (prlv 4/41). Vastaväitteenä kannanottoja ovat myös vuodelta 1970 lausunnot, jotka liittyvät virkaehtosopimusjärjestelmän luomiseen ja tuomiokuntien hoitoa koskevan lain muuttamiseen. HM 6 §:n omaisuuden suoja ulotettiin niissä koskemaan tulevia, odotettavissa olevia palkkoja ja siis tilanteisiin, joiden osalta ei voinut lakia säädettäessä olla tietoa siitä, tulisivatko kyseiset viranhaltijat olemaan kyseessä olevaa palkkaa nauttimassa.

Perustuslakivaliokunnan kannanottoja, joissa omaisuuden suoja on ulotettu vasta konkretisoitumassa oleviin etuihin taikka sellaisiin etuihin, jotka vain saattoivat konkretisoitua tulevaisuudessa, on lukuisia viimeksi kuluneilta vuosikymmeniltä.

Valiokunnan lausunnossa nyt omaksuttu ajattelu merkitsisi muille alueille laajennettuna sitä, että esimerkiksi kansalaisten yhtäläinen äänioikeus voitaisiin tavallisella lailla muuttaa nykyisestä poikkeavaan yhtäläisyyskäsitteeseen perustuvaksi äänioikeudeksi, kunhan vain ei puututtaisi lain voimaan tullessa mahdollisesti noudatettavana olevan vaaliluettelon jo konkretisoimaan äänioikeuteen.

Valiokunnan lausunnossa todetaan aivan oikein, että aikaisemminkin on perintöoikeuskysymyksiä järjestetty tavallisella lailla. Näin on rajoitettu perillisten piiriä mm. sulkemalla serkut perillisten joukon ulkopuolelle, järjestetty lakiosasäännöksiä ja saatettu adoptiolapsi yhtäläiseen asemaan rintaperillisen kanssa.

Nyt on kuitenkin kysymyksessä rintaperillisten asema. Rintaperillisten oikeutta perintöön on pidettävä niin vakaana ja selvänä sekä pe-

rintöä koskevaa odotusoikeutta niin konkreettisenä, että sen on katsottava kuuluvan HM 6 §:n omaisuuden suojan piiriin. Tavallisella lailla ei voida poistaa rintaperillisen perintöoikeutta, eikä sitä voida tavallisella lailla oleellisesti kaventaakaan. Tästä ovat kuullut asiantuntijatkin olleet yhtä mieltä. Lakiesitys merkitsee poikkeamista rintaperillisten kesken vallitsevasta tasajakoperiaatteesta. Yhden hyväksi tapahtuva muiden perintöosuuden vähennys saattaa olla hyvinkin tuntuva. Rakentuuhan lakiesitys tältä osin 60 %:n periaatteelle. Eräiden arvioiden mukaan muiden osuuden arvo olisi jopa tätäkin alhaisempi. Näin huomattavan omaisuusarvoihin puuttumisen on muissa yhteyksissä katsottu olevan mahdollista vain perustuslainsäätämisen järjestyksessä.

Hallituksen esitys asettaa rintaperilliset keskenään erilaiseen asemaan tavalla, jonka on katsottava olevan ristiriidassa HM 5 §:n mukaisen yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa. Valiokunnan lausunnossa on oikein lähdetty siitä, että yhdenvertaisuusnormi velvoittaa myös lainsäätäjää. Siinä on kuitenkin katsottu, ettei tietyn väestöosan toimeentuloedellytysten parantaminen ja sen kautta yhteiskunnallisen tasa-arvon lisääminen ole ristiriidassa yhdenvertaisuuden kanssa.

Tässä suhteessa valiokunnan enemmistön kanta nojaa virheelliseen vertailuun. On lähdettävä siitä, että yhdenvertaisuuden arvioinnissa vertailuryhmänä ei ole koko kansa ja sen eri elinkeinoryhmät, vaan keskenään perintöoikeudellisesti samassa asemassa olevien rintaperillisten joukko. Ehdotettu laki toteuttaisi samassa asemassa olevien rintaperillisten ryhmän sisällä selvän erottelun luomalla järjestelmän, jossa yksi ryhmään kuuluva voisi saada pesään kuuluvan maatilaa, ja muut samaan ryhmään kuuluvat joutuisivat tyytymään korvaukseen, joka on vähäisempi kuin heidän yhtäläinen osuutensa pesästä lain mukaan edellyttäisi.

Tällaista erottelua ei voida pitää niin lieväna, että se merkitykseltään vähäisenä voitai-

siin hyväksyä tavallisella lailla säädettäväksi. Lain mukaan tapahtuva erottelu perustuisi lisäksi niin epämääräisille arviointiperusteille, että niiden ei ilman muuta voida katsoa olevan päteviä osoittamaan mitään selvästi hyväksyttävää erilaisuutta osakkaiden kesken.

Myöskään mikään voimakas yhteiskunnallinen pakottava tarve ei vaadi tällaisen erottelun tekemistä, sillä lain tarkoitus, maatalojen elinkelpoisuuden turvaaminen, on tavoitettavissa myös sellaisin keinoin, jotka eivät loukkaa perusoikeussuojaa. On lisäksi aihetta epäillä, johtaisiko laki edes siihen tavoitteeseen maatalouselinkeinon kannalta, johon sillä pyritään. Sehän ei estä tilojen pirstomista vapaaehtoisin sopimuksin eikä voi puuttua siihen tosiasiaan, että perikuntien tai niihin verrattavien olosuhteiden puitteissa joudutaan nykyisin maataloutta harjoittamaan noin kolmanneksessa maamme kaikista maataloista.

Valiokunnan enemmistö viittaa myös siihen, että nyt esitetty järjestely on väistyvä ja toissijainen, koska pesän osakkaat perittävän kuoleman jälkeen vapaaehtoisesti voivat sopia maatilaa jaosta tai sen arvosta. Kun hallituksen esittämä, osan rintaperillisistä huonompaan asemaan asettava menettely tulee ajankohtaiseksi vain siinä tilanteessa, jossa nämä eivät osansa tyydy, ei mainitulla vapaaehtoisuudella saata olla merkitystä, sillä eihän yhdenvertaisuuden suojaa voi poistaa se, että lakia toteutettaessa huonompaan asemaan joutuvalla on mahdollisuus vapaaehtoisestikin asettaa itsensä tähän asemaan.

Ottaen huomioon lakiesityksen ja sen tosiasiallisen vaikutuksen suhteen HM 6 §:n omaisuuden suojanormiin ja HM 5 §:n yhdenvertaisuussäännökseen katsomme, että perustuslakivaliokunnan olisi tullut lausuntonaan esittää,

*että hallituksen esitykseen n:o 149 (1980 vp.) laiksi perintökaaren muuttamisesta sisältyvä lakiehdotus tulee käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisessa järjestyksessä.*

Helsingissä 27 päivänä helmikuuta 1981

Erkki Pystynen  
Ben Zyskowicz

Timo Ihamäki  
Juhani Laitinen

Impi Muroma

EDUSKUNNAN  
MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNTA

Liite 2

Helsingissä,  
19 päivänä marraskuuta 1981  
Lausunto n:o 10

## Lakivaliokunnalle

Lakivaliokunta on 30 päivänä lokakuuta 1980 päivättyllä kirjeellään pyytänyt eduskunnan päätöksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaa antamaan lausuntonsa hallituksen esityksestä n:o 149 (1980 vp.) laiksi perintökaaren muuttamisesta. Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina lainsäädäntöjohtajat Leif Sevön ja Lauri Valkonen sekä lainsäädäntöneuvos Matti Savolainen oikeusministeriöstä, tekniikan tohtori Veikko Kanerva asuntohallituksesta, pääjohtaja Samuli Suomela maatilahallituksesta, ylitarkastaja Reino Halonen verohallituksesta, tutkijaprofessori Aulis Aarnio Suomen Akatemiasta, professorit Risto Ihamuotila ja Viljo Ryyänen Helsingin yliopistosta, agronomi Heikki Talvela Maanomistajain Liitosta sekä puheenjohtaja Heikki Haavisto, varatuomari Bruno Mattila ja maatalous- ja metsätieteiden tohtori Markku Nevala Maataloustuottajain Keskusliitosta. Käsiteltyään asian valiokunta esittää lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että suurin osa maatiloista siirtyy nykyisin viljelyä jatkavalle perilliselle jo perittävän tai perittävien elinaikana. Osassa tapauksia jää kuitenkin perinnönjaon yhteydessä kuolinpesän osakkaiden ratkaistavaksi, kuinka maatilán kansa menetellään.

Tehtyjen selvitysten mukaan ovat perilliset tavallisesti päässeet sovinnolliseen ratkaisuun siitä, kuka jää viljelyä jatkamaan maatilalla samoin kuin niistä rahasuorituksista, joita hän on velvollinen maksamaan kanssaperillisilleen silloin, kun hänen osalleen sisällytettävän maatilán arvo ylittää hänen perintöosansa arvon. Vaikeuksia perinnönjaossa saattaa näin ollen syntyä silloin, kun usea perillinen olisi halukas maatilán viljelyn jatkamiseen tai kun tilán arvosta ja sen myötä kanssaperillisille maksettavista korvauksista ei päästä yksimielisyyteen. Tämän vuoksi hallituksen esityksessä ehdote-

taan perintökaareen otettavaksi uusi 25 luku ”Jäämistöön kuuluvan maatilán jakamisesta”. Ehdotuksen mukaan kuolinpesän osakas, jolla on riittävät edellytykset menestyä maatalouselinkeinon harjoittajana, voisi saada jäämistöön kuuluvan maatilán perinnönjaossa omistukseensa muille osakkaille maksettavaa, lakiehdotuksessa tarkemmin määriteltyä kohtuullista korvausta vastaan.

Hallituksen esityksen perusteluissa lausuttu huomioon ottaen ja saamansa muun selvityksen perusteella valiokunta katsoo ehdotetun perintökaaren muutoksen tarpeelliseksi. Esityksen yksityiskohtien osalta valiokunta katsoo kuitenkin aiheelliseksi tehdä seuraavat huomautukset ja muutosehdotukset.

Jos maatila annetaan lakiehdotuksen 25 luvun 1 §:ssä tarkoitettuín tavoin kuolinpesän osakkaalle, eivätkä osakkaat sovi maatilán muusta arvosta, on tämän maatilán arvona yleensä pidettävä 2 §:n 1 momentin mukaan sen tulo- ja varallisuusverolain (1043/74) 45 §:n nojalla laskettua arvoa kerrottuna luvulla 1,2, kun maatalousmaan verotusarvo on laskettu mukaan kolminkertaisena. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että näin menetellen pellon arvoksi käypään hintaan verrattuna tulee jonkin verran pienempi arvo kuin metsán kohdalla on asian laita. Tämän vuoksi tulisi kerroin pellon osalta nostaa lukuun 1,5. Lakitekstiin muutos näyttää olevan yksinkertaisinta kirjoittaa siten, että maatalousmaan verotusarvo lasketaan mukaan 3,75-kertaisena.

Edellä selostettua maatilán laskelmallista arvoa on korotettava tai alennettava sen mukaan kuin maatilán erityiset ominaisuudet, kuten puuston tai rakennusten poikkeuksellinen arvo tai muut seikat antavat siihen aihetta. Valiokunta haluaa tässä yhteydessä korostaa sitä, että sen mielestä maatilán laskelmallisen arvon korottamisen tai alentamisen tulee tapah-

tua ne tavoitteet huomioon ottaen, jotka ehdotetulle lainsäädännölle on asetettu. Siten esimerkiksi metsän osalta olisi poikkeuksellisen suuren arvon lähtökohdaksi asetettava siitä saatava tuotto, joka yleensä johtaa metsän käypään arvoon.

Lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin mukaan on kuolinpesän osakkaan, jolle maatila annetaan, maksettava korvauksena muille perillisille ja testamentinsaajille tulevaa osuutta vastaava tai siitä puuttuva määrä rahana. Pesänjakajan on varattava osakkaalle kohtuullinen, vähintään yhden vuoden maksuaika korvauksen tai sen osan suorittamista varten. Korvaukselle ei maksettaisi korkoa.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mielestä ei läheskään kaikissa tapauksissa ole tarpeen varata korvauksen suorittamiselle vähintään yhden vuoden maksuaikaa. Sen sijaan olisi paikallaan asettaa korvauksen suorittamiselle enimmäismääräaika, joka voisi olla kaksi vuotta. Niin ikään näyttäisi olevan paikallaan velvoittaa tilanpidon jatkaja maksamaan korvaukselle kohtuullisena pidettävää korkoa, esimerkiksi kolme prosenttiyksikköä Suomen pankin peruskorkoa alhaisempaa korkoa (tällä hetkellä siis 6,25 %). Viivästyneelle rahamäärälle olisi suoritettava laissa säädetty viivästyskorko, joka korkolainsäädäntöehdotuksen (HE n:o 109/1981 vp.) tultua hyväksytyksi olisi 16 %.

Luovutusrajoituksiin (6 §) ei sisälly velvollisuutta viljellä maatilaa sillä tai sen välittömässä läheisyydessä asuen. Tällainen velvollisuus on säädetty esimerkiksi maatalousyrittäjien eläkelaisissa (6 f §) ja maatalia-asetuksessa (3 §). Säädetävän lain tavoitteet huomioon ottaen ja keinottelumahdollisuuksien vähentämiseksi maa- ja metsätalousvaliokunta on sitä mieltä, että lakiin tulisi ottaa säännös, jonka mukaan osakas, joka on saanut 1 §:ssä tarkoitetun maatilalla tai sen välittömässä läheisyydessä asuen itse työhön osallistuen sitä viljelemään. Säännös voitaisiin sisällyttää uuteen 6 §:ään, jolloin lakiehdotuksen 6—9 §:ien numerot muuttuisivat yhtä suuremmiksi.

Jos osakas, joka on saanut jäämistöön kuuluneen maatilalla perintöosaansa, luovuttaa muulle kuin rintaperilliselleen tai tämän puolisolle tämän maatilalla tai sen olennaisen osan ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut perinnönjaoista, on hän lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentin mukaan velvollinen korvaamaan muille perillisille ja testamentinsaajille, mitä luovutuk-

sessä saadun hinnan ja maatilalla 2 §:n mukaisen arvon välisestä erotuksesta olisi tullut heidän osalleen. Luovutuksena pidettäisiin tällöin myös maatilalla tai sen olennaisen osan vuokraamista.

Harkittaessa edellä mainitun korvauksen suuruutta olisi valiokunnan mielestä otettava huomioon myös tehdyt parannukset ja aiheutetut rappiot. Jos valiokunnan tekemä ehdotus osakkaan velvollisuudesta itse työhön osallistuen viljellä maatilaa sillä tai sen välittömässä läheisyydessä asuen hyväksytään, tulisi edellä tarkoitettu korvausvelvollisuus ulottaa koskemaan myös sitä tapausta, että osakas muusta syystä kuin heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi luovuttaa oikeuden tilan viljelemiseen muille kuin puolisolleen, rintaperilliselleen tai tämän puolisolle tai ei muutoin täytä, mitä hänen velvollisuudekseen 6 §:ssä on säädetty. Tällöin voitaisiin lakiehdotuksesta samalla poistaa säännös maatilalla vuokraamisen vaikutuksesta korvausvelvollisuuteen.

Maatalouspiirin maataloustoimiston lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu lausunto on pesänjakajaa sitova, jos kaikki osakkaat hyväksyvät lausunnon. Jos osakkaat eivät hyväksy maataloustoimiston lausuntoa, on pesänjakajan hankittava sanotussa 1 momentissa mainituista seikoista lausunto maatilahallitukselta. Lakiehdotuksen mukaan maatilahallituksen lausunto ei olisi pesänjakajaa sitova. Yhtenäisen käytännön aikaansaamiseksi olisi mainittu lausunto valiokunnan mielestä kuitenkin säädettävä pesänjakajaa sitovaksi. Asian luonteesta johtuen ei maatilahallituksen lausuntoon tulisi voida hakea muutosta valittamalla.

Valiokunnan tekemät lainmuutosehdotukset käyvät tarkemmin ilmi jäljempänä seuraavasta lakitekstilunonnoksesta, johon on otettu myös ehdotuksista aiheutuvat muodolliset muutokset.

## 2 §:n 1 mcm.

Jos maatila annetaan 1 §:n mukaisesti kuolinpesän osakkaalle, eivätkä osakkaat sovi maatilalla muusta arvosta, on tämän maatilalla arvona pidettävä sen tulo- ja omaisuusverolain (1043/74) 45 §:n nojalla laskettua arvoa kerrottuna luvulla 1,2, kun maatalousmaan verotusarvo on laskettu mukaan 3,75-kertaisena. Metsämaan mahdollista verovapautta ei oteta arvovähennyksenä huomioon. Tätä laskelmallista arvoa on korotettava tai alennettava sen mukaan kuin maatilalla erityiset ominaisuudet kuten puuston

tai rakennusten poikkeuksellinen arvo tai muut seikat antavat siihen aiheita. Kuolinpesän osakkaan, jolle maatalon tämän luvun säännösten mukaisesti annetaan, on maksettava korvauksena muille perillisille ja testamentinsaajille tulevaa osuutta vastaava tai siitä puuttuva määrä rahana. Pesänjakajan on varattava osakkaalle kohtuullinen, enintään kahden vuoden maksuaika korvauksen tai sen osan suorittamista varten. *Korvaukselle on suoritettava korkoa Suomen Pankin kulloinkin voimassa olevaa peruskorkoa vastaavaan korkokannan mukaisesti vähennettynä kolmella prosenttiyksiköllä siitä lähtien kun perinnönjako sai lainvoiman. Viivästyneelle rahamäärälle on suoritettava laissa säädetty viivästyskorko.*

#### 6 § (uusi)

*Osakas, joka on saanut 1 §:ssä tarkoitetun maatalon osuuteensa, on velvollinen maatalolla tai sen välittömässä läheisyydessä asuen itse työhön osallistuen sitä viljelemään.*

#### 7 (6) §:n 1 mom.

Jos osakas, joka on saanut jäämistöön kuuluneen maatalon 1, 2 ja 4 §:n mukaisesti perintöosaansa, luovuttaa muulle kuin rintaperilliselle tai tämän puolisolalle tämän maatalon tai sen olennaisen osan ennen kuin kymmenen vuotta on kulunut perinnönjaoista, on hän velvollinen korvaamaan muille perillisille ja testamentinsaajille mitä luovutuksessa saadun hinnan ja maatalon 2 §:n mukaisen arvon välisestä erotuksesta olisi tullut heidän osalleen ottaen kuitenkin huomioon tehdyt parannukset ja aiheutetut rappiot. *Sama on laki, jos osakas edellä mainittuna aikana muusta syystä kuin heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi luovuttaa oikeuden tilan viljelemiseen muille kuin puolisolleen, rintaperilliselle tai tämän puolisolalle tai ei muutoin täytä, mitä hänen velvollisuudekseen 6 §:ssä on säädetty.*

#### 7 §:n (6) 4 mom.

Edellä 1 ja 2 momentissa mainittua korvausta koskeva kante on nostettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun perillinen tai testamentinsaaja on saanut tietää luovutuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden laiminlyönnistä.

#### 8 (7) §:n 2 mom.

Maatalouspiirin maataloustoimiston 1 momentissa tarkoitettu lausunto on pesänjakajaa

sitova, jos kaikki osakkaat hyväksyvät lausunnon. Jos osakkaat eivät hyväksy maataloustoimiston lausuntoa, on pesänjakajan hankittava 1 momentissa mainituista seikoista lausunto maatilahallitukselta. *Maatilahallituksen lausuntoon, joka on pesänjakajaa sitova, ei saa hakea muutosta valittamalla.*

#### Voimaantulosäännöksen 2 mom.

Mitä 7 §:ssä on säädetty maatalon luovutuksesta rintaperilliselle tai tämän puolisolalle, on myös sovellettava ennen 1 päivää tammikuuta 1980 otetulle otollapselle tai tämän puolisolalle luovutettuun maataloon.

Sen lisäksi, mitä edellä on sanottu, maa- ja metsätalousvaliokunta haluaa kiinnittää lakivaliokunnan huomiota vielä kahteen jäljempänä mainittavaan seikkaan.

Ehdotetun 25 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan kuolinpesän osakas voi vaatia osuuteensa sellaisen maatalon, josta tilan viljelijä voi saada ainakin pääasiallisen toimeentulonsa. Ehdotuksessa sanonta ”pääasiallinen toimeentulo” ei valiokunnan käsityksen mukaan liity tietyn henkilön konkreettisiin tuloihin vaan tilan määrittelyyn. Maatilaperimysäännöstöä ehdotetaan siten sovellettavaksi vain, jos tila on sen kokoinen, että viljelijä voi saada siitä ainakin pääasiallisen toimeentulonsa. Kun esityksen perustelujen mukaan ”pääasiallinen” tässä yhteydessä merkitsee kuitenkin sitä, että maatalouden tai sen sivuelinkeinojen tulee olla viljelijän merkittävin tulokohde, maa- ja metsätalousvaliokunta tulkintavaikeuksien välttämiseksi korostaa sitä käsitystään, että kysymys on laissa tarkoitettusta tilasta siitä riippumatta, mistä tilan entinen tai tuleva viljelijä todellisuudessa toimeentulonsa saa.

Käsiteltävänä oleva lakiehdotus rakentuu sille periaatteelle, että vain yksi tilanpidon jatkaja tulee kysymykseen. Asian käsittelyn yhteydessä maa- ja metsätalousvaliokunnassa on vakavasti harkittu sitä, eikö tietyin edellytyksin tulisi hyväksyä esim. kaksi tilanpidon jatkajaa, joilla kummallakin olisi velvollisuus tilalla asuen sitä viljellä. Asia vaikuttaa kuitenkin siksi monitahoiselta, että valiokunta on pidättäytynyt tällaisen muutosehdotuksen tekemisestä. Valiokunta edellyttää kuitenkin, että hallitus seuraa tässä suhteessa tilanteen kehitystä ja ryhtyy tarvittaessa sellaisiin toimenpiteisiin, joihin saadut kokemukset antavat aiheita.



Edellä lausutun perusteella valiokunta esittää  
sunnioittaen lausuntonaan,

*että hallituksen esitykseen sisältyvä  
lakiehdotus olisi hyväksyttävä edellä  
esitetyin muutoksin.*

Maa- ja metsätalousvaliokunnan puolesta:

Toivo Yläjärvi

*Kaarlo Muuramo*

---

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa  
ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Yläjärvi, vara-  
puheenjohtaja Tuovinen, jäsenet Aaltio, Bär-

lund, Hakala, Hirvelä, Hämäläinen, Korhonen,  
Nieminen, Nikkilä, Raudaskoski, Rytönen,  
Säilynoja ja Westerlund sekä varajäsen Perho.

---

the following: (1) the number of  
 (2) the number of  
 (3) the number of

the number of  
 the number of

the number of

the number of

the number of

the number of

the number of

the number of  
 the number of  
 the number of

the number of  
 the number of  
 the number of